

Republika e Kosovës
Republika Kosovo - Republic of Kosovo

Qeveria - Vlada - Government

MINISTRIA E BUJQËSISË, PYLLTARISË DHE ZHVILLIMIT RURAL
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I RURALNOG RAZVOJA
MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND RURAL DEVELOPMENT

Shërbimi Këshillimor Bujqësor Rural i Kosovës
Kosovo Agriculture and Rural Development Advisory Services
Poljoprivredna Ruraina Savetodavna Služba Kosova

KOSOVA DEVELOPMENT CENTER
QENDRA KOSOVARE PËR ZHVILLIM
Address: Dëshmorët e Librit nr.135 Gjakovë-Kosovë
Tel: +383 38 724 499 Email: kdc.gjakov@yahoo.com
www.kdc-ks.org

Udhëzues për kultivimin e perimeve gjethore

Hyrje

Kultivimi i perimeve gjethore mund të jetë një përvojë e këndshme dhe produktive, qoftë në një fushë më të madhe apo në një kopsht. Disa nga perimet gjethore janë:

1. Sallatë e gjelbër – Marule
2. Spinaqi
3. Lakra dhe Lulelakra (Kale)
4. Borziloku (Basili)
5. Qepë të njoma

Më poshtë janë disa këshilla për të pasur një kopsht të suksesshëm me sallatë dhe perime të tjera të gjelbra:

1. Zgjedhja e llojit të sallatës

- Sallata vjen në shumë varietete si: **sallata romane**, **sallata “iceberg”**, **sallata e butë (butterhead)** dhe **sallata e prerë (loose-leaf)**.
- Zgjidhni një lloj që i përshtatet klimës dhe kushteve tuaja të kultivimit.

2. Zgjedhja e tokës së duhur

- Sallata rritet më mirë në **tokë të pasur me lëndë ushqyese dhe të ajrosur mirë**.
- Shtoni pleh organik ose kompost për të përmirësuar cilësinë e tokës.
- Sigurohuni që toka të ketë **drenazh të mirë**, sepse ujërat e tepërta mund të çojnë në kalbjen e rrënjëve.

3. Mbijellja e sallatës

- Sallata mund të mbillet me **farëra** ose me **fidanë të vegjël**.
- Mbillni farërat rreth **1 cm thellë** dhe lini një distancë prej **15-20 cm mes bimëve**.
- Nëse e mbillni në rreshta, mbani një hapësirë prej **30 cm mes rreshtave**.

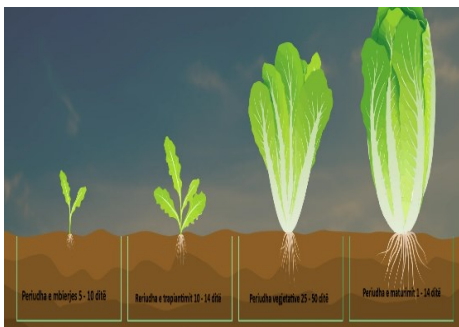

Figura 1. Mbijellja e sallatës

4. Kushtet ideale të rritjes

- **Temperatura:** Sallata preferon temperatura mes **10-20°C**. Ajo nuk e duron nxehtësinë e lartë, prandaj në verë është mirë ta mbillni në hije të pjesshme.
- **Drita:** Sallata ka nevojë për **të paktën 4-6 orë diell në ditë**, por mund të rritet edhe në gjysmë-hije.
- **Ujitja:** Ujitni rregullisht, por shmangni mbingarkesën me ujë. Lagështia e vazhdueshme ndihmon në rritjen e gjetheve të buta dhe të shijshme.

5. Plehërimi dhe kujdesi ndaj bimës

- Përdorni pleh organik ose **çaj komposti** për të ushqyer bimët.
- Hiqni barërat e këqija rreth sallatës për të shmangur konkurrencën për lëndët ushqyese.
- Inspektoni rregullisht për **insekte dhe sëmundje**. Përdorni metoda natyrale si spreje me hudhër ose sapun për të larguar dëmtuesit.

6. Korrja dhe përdorimi

- Sallata mund të fillojë të korret pas **4-6 javësh** nga mbjellja.
- Mund të prisni vetëm gjethet e jashtme dhe të lini bërthamën të vazhdojë të rritet, ose të prisni të gjithë kokën.
- Sallata e freskët është ideale për sallata të shëndetshme, sandviçë dhe gatime të ndryshme.

Figura 2. Vjelja me dore dhe me makine e sallatës

Këshilla shtesë për një kopsht të suksesshëm

- Rrotulloni kulturat për të shmangur sëmundjet e tokës.
- Përdorni mbulesa plastike ose rrjeta për të mbrojtur bimët nga insektet dhe të ftohtit.
- Mbillni bimë shoqëruese si **hudhra, qepë ose borzilok**, të cilat ndihmojnë në mbajtjen larg të insekteve të dëmshme.

Duke ndjekur këto këshilla, mund të keni një kopsht produktiv dhe të kënaqeni me sallatë të freskët gjatë gjithë sezonit!

Kultivimi i perimeve të gjelbra si sallata e gjelbër mund të jetë një përvojë e këndshme dhe produktive, qoftë në një kopsht të madh apo në një hapësirë të vogël si ballkoni apo terraca. Më poshtë janë disa këshilla për të pasur një kopsht të suksesshëm me sallatë dhe perime të tjera të gjelbra:

1. Zgjedhja e llojit të sallatës

- Sallata vjen në shumë varietete si: **sallata romane, sallata “iceberg”, sallata e butë (butterhead) dhe sallata e prerë (loose-leaf).**
- Zgjidhni një lloj që i përshtatet klimës dhe kushteve tuaja të kultivimit.

2. Zgjedhja e tokës së duhur

- Sallata rritet më mirë në **tokë të pasur me lëndë ushqyese dhe të ajrosur mirë.**
- Shtoni pleh organik ose kompost për të përmirësuar cilësinë e tokës.
- Sigurohuni që toka të ketë **drenazh të mirë**, sepse ujërat e tepërta mund të çojnë në kalbjen e rrënjëve.

3. Mbijellja e sallatës

- Sallata mund të mbillet me **farëra** ose me **fidanë të vegjël.**
- Mbillni farërat rreth **1 cm thellë** dhe lini një distancë prej **15-20 cm mes bimëve.**
- Nëse e mbillni në rreshta, mbani një hapësirë prej **30 cm mes rreshtave.**

4. Kushtet ideale të rritjes

- **Temperatura:** Sallata preferon temperatura mes **10-20°C.** Ajo nuk e duron nxehtësinë e lartë, prandaj në verë është mirë ta mbillni në hije të pjesshme.
- **Drita:** Sallata ka nevojë për **të paktën 4-6 orë diell në ditë**, por mund të rritet edhe në gjysmë-hije.
- **Ujitja:** Ujitni rregullisht, por shmangni mbingarkesën me ujë. Lagështia e vazhdueshme ndihmon në rritjen e gjetheve të buta dhe të shijshme.

5. Plehërimi dhe kujdesi ndaj bimës

- Përdorni pleh organik ose **çaj komposti** për të ushqyer bimët.
- Hiqni barërat e këqija rreth sallatës për të shmangur konkurrencën për lëndët ushqyese.
- Inspektoni rregullisht për **insekte dhe sëmundje.** Përdorni metoda natyrale si spreje me hudhër ose sapun për të larguar dëmtuesit.

6. Korrja dhe përdorimi

- Sallata mund të fillojë të korret pas **4-6 javësh** nga mbijellja.
- Mund të prisni vetëm gjethet e jashtme dhe të lini bërthamën të vazhdojë të rritet, ose të prisni të gjithë kokën.
- Sallata e freskët është ideale për sallata të shëndetshme, sandviçë dhe gatime të ndryshme.

Këshilla shtesë për një kopsht të suksesshëm

- Rrotulloni kulturat për të shmangur sëmundjet e tokës.
- Përdorni mbulesa plastike ose rrjeta për të mbrojtur bimët nga insektet dhe të ftohtit.
- Mblini bimë shoqëruese si **hudhra, qepë ose borzilok**, të cilat ndihmojnë në mbajtjen larg të insekteve të dëmshme.

Duke ndjekur këto këshilla, mund të keni një kopsht produktiv dhe të kënaqeni me sallatë të freskët gjatë gjithë sezonit! informacione mbi secilin lloje të perimeve, teknikat e mbjelljes, kujdesin për bimët, dhe menaxhimin e sëmundjeve dhe dëmtuesve.

Krijimi dhe menaxhimi i një kopshti të suksesshëm kërkon njohuri mbi llojet e perimeve, teknikat e mbjelljes, kujdesin për bimët dhe menaxhimin e sëmundjeve dhe dëmtuesve. Më poshtë do të gjeni një udhëzues të detajuar për disa prej perimeve më të njohura.

1. Kërkesat e perimeve gjethore

Sallata e gjelbër (*Lactuca sativa*)

- **Mbjellja:** Direkte me fara ose me fidanë, në toka të pasura me lëndë ushqyese.
- **Kujdesi:** Ujitje e rregullt, temperatura 10-20°C.
- **Dëmtuesit:** Afidet, kërpudhat (manaferrat e bardha).

Spinaqi (*Spinacia oleracea*)

- **Mbjellja:** Direkte me fara në toka të shkrifëta.
- **Kujdesi:** Preferon klimë të freskët (5-15°C), ujitje të rregullt.
- **Dëmtuesit:** Krimbat e gjethëve, myku i bardhë.

Lakra (*Brassica oleracea*)

- **Mbjellja:** Me fidanë në toka të pasura me pleh organik.
- **Kujdesi:** Temperaturë mesatare (15-25°C), kërkon mbrojtje nga insektet.
- **Dëmtuesit:** Flutura e lakrës, kërpudhat.

Qepa (*Allium cepa*)

- **Mbjellja:** Me fara ose bulbe në toka të drenazuara mirë.
- **Kujdesi:** Temperaturë mesatare, ujitje e kufizuar.
- **Dëmtuesit:** Myku gri, mizat e qepës.

2. Teknikat e Mbjelljes

Mbjellja direkte ose me fidanë

- Disa perime si karota, spinaqi dhe qepa mbillen direkt me farë.
- Të tjera si domatet, specat dhe lakrat rriten fillimisht si fidanë dhe më pas transplantohen.

Qarkullimi bimor

- Evitoni mbjelljen e të njëjtave perime në të njëjtin vend çdo vit për të parandaluar sëmundjet.

Mbjellja e përzier (Companion planting)

- Mbillni **hudhërën dhe qepën pranë domateve** për të mbrojtur nga insektet.
- **Borziloku** ndihmon në largimin e mizave të bardha nga speci dhe domatja.

3. Kujdesi për Bimët

Ujitja

- Perimet me rrënjë si karota kërkojnë më pak ujë, ndërsa domatet dhe kastravecët kanë nevojë për ujtitje të shpeshtë.
- Ujitja bëhet në mëngjes ose në mbrëmje për të shmangur avullimin e shpejtë të ujit.

Plehërimi

- **Pleh organik** (kompost, pleh stallor) ndihmon në rritjen e bimëve.
- **Pleh kimik** (azot, fosfor, kalium) përdoret në mënyrë të kontrolluar.

Krasitja dhe pastrimi

- Domatet dhe specat kërkojnë krasitje për të ndihmuar rritjen e fryteve.
- Hiqni barërat e këqija për të parandaluar konkurrencën për lëndë ushqyese.

4. Menaxhimi i Sëmundjeve dhe Dëmtuesve

Sëmundjet e zakonshme

- **Myku pluhur** (prek domaten, specin, kastravecin) – Trajtohet me qumësht të holluar me ujë ose fungicide natyrale.
- **Kalbja e rrënjëve** – Shkaktohet nga ujitja e tepërt, ndaj sigurohuni që toka të ketë drenazh të mirë.
- **Kërpudhat** – Mund të shmangen duke mbjellë në distanca të duhura dhe duke përmirësuar ajrosjen.

Dëmtuesit e zakonshëm

- **Afidet (morrat e bimëve)** – Mund të largohen me larje me ujë dhe sapun ose duke mbjellë bimë që i largojnë (borzilok, hudhër).
- **Krimbat e gjetheve** – Kontrollohen me metoda biologjike si vendosja e insekteve grabitqare (zogj ose buburreca të dobishëm).
- **Mizat e bardha** – Mund të shmangen me spërkatje me hudhër dhe ujë të holluar me sapun.

Duke ndjekur këto këshilla dhe teknika, ju mund të keni një kopsht të shëndetshëm dhe produktiv me perime të freskëta gjatë gjithë sezonit!

Këshilla për Përdorimin e Plehrave Natyrale dhe Praktika të Qëndrueshme për Rritjen e Rendimentit

Plehrat natyrale ndihmojnë në përmirësimin e strukturës së tokës, rritjen e pjellorisë dhe përmirësimin e cilësisë së produkteve bujqësore. Përdorimi i plehrave organike në kombinim me teknika të qëndrueshme sjell rendiment më të lartë dhe perime më të shëndetshme.

1. Llojet e Plehrave Natyrale dhe Përdorimi i Tyre

A. Plehrat Organike

Komposti

- Përbëhet nga mbetje bimore, lëvore frutash, gjethe të kalbura, pleh kafshësh dhe materiale të tjera organike.
- **Përdorimi:** 2-5 kg/m² të tokës para mbjelljes ose si mbulesë rreth bimëve.
- **Përfitimet:** Përmirëson strukturën e tokës, rrit mikroorganizmat e dobishëm dhe ndihmon në mbajtjen e lagështisë.

Plehërimi me pleh kafshësh

- **Llojet e plehut të kafshëve:**
 - **Plehu i shpezëve** – E pasur me azot, por duhet të dekompozohet mirë.
 - **Gjedhit** – Përmirëson pjellorinë e tokës dhe ka përmbytje të mirë minerale.
 - **Dele/Dhi** – Përmban më shumë lëndë ushqyese se plehu i lopës.
- **Norma e përdorimit:** 3-6 kg/m², duhet përzier me tokën disa javë para mbjelljes.

Humusi i krimbave (Vermikompost)

- Përgatitet nga dekompozimi i materialeve organike nga krimbat e tokës.
- **Përdorimi:** 1-2 kg/m² si pleh bazë ose për pasurimin e tokës.
- **Përfitimet:** Pasuron tokën me azot dhe përmirëson thithjen e lëndëve ushqyese nga bimët.

Figura 3. Aplikimi i vermikompostit

Plehërimi me çaj komposti

- Një tretësirë e përgatitur nga komposti i lëngshëm për të ushqyer bimët në mënyrë natyrale.
- **Përdorimi:** 1 litër çaj komposti për 10 litra ujë, spërkatje mbi gjethe ose në tokë çdo 2 javë.

B. Plehrat Minerale të Natyrshme

Hiri i drurit

- Përmban kalium, fosfor dhe elementë të tjerë thelbësorë për rritjen e bimëve.
- **Përdorimi:** 100-200 gr/m², mund të shpërndahet rreth bimëve.
- **Përfitimet:** Rrit rezistencën ndaj sëmundjeve dhe përmirëson pjellorinë e tokës.

Farina e eshtrave

- Përmban fosfor dhe kalcium, ndihmon në zhvillimin e rrënjëve dhe lulëzimin.
- **Përdorimi:** 50-100 gr/m², përzihet me tokën para mbjelljes.

Gëlqerorët natyralë (Dolomit, Gëlqere)

- Përdoren për të rregulluar pH-në e tokës, sidomos në tokat acidike.
- **Norma e përdorimit:** 2-5 kg/m² në varësi të pH-së së tokës.

2. Normat e Përdorimit të Plehrave të Përziera

Plehërimi Bazë (Para Mbjetjes)

- **Kompost** – 2-5 kg/m² për të përmirësuar tokën.
- **Pleh kafshësh** – 3-6 kg/m², përzihet me tokën 2-4 javë para mbjelljes.
- **Hiri i drurit** – 100-200 gr/m² për të rritur nivelin e kaliumit.

Plehërimi gjatë rritjes

- **Çaj komposti** – 1 litër/10 litra ujë, spërkatje çdo 2 javë.
- **Humusi i krimbave** – 1-2 kg/m² rreth bimëve.
- **Farina e eshtrave** – 50-100 gr/m² për bimët me rrënjë të forta.

Plehërimi i vonshëm (Përforcues)

- **Pleh organik i lëngshëm** (lëng i fermentuar nga plehu i kafshëve) çdo 3 javë.
- **Gëlqerorë natyralë** – 2-5 kg/m² për rregullimin e aciditetit.

3. Praktika të Qëndrueshme për Rritjen e Rendimentit dhe Cilësisë

1. Qarkullimi bimor - Rrotullimi i Kulturave

- Evitoni mbjelljen e të njëjtave perime në të njëjtin vend çdo vit për të parandaluar varfërimin e tokës dhe përhapjen e sëmundjeve.
- Shembull:
 - Viti 1: Perime me gjethe (sallatë, lakër).
 - Viti 2: Perime me fruta (domate, specia).
 - Viti 3: Perime me rrënjë (karota, qepë).

2. Mbjetja Shoqëruese (Companion Planting)

- **Domatet + Borziloku** – Borziloku ndihmon në mbrojtjen nga mizat e bardha.
- **Karota + Qepa** – Qepa largon insektet që dëmtojnë karotën.
- **Hudhra + Trangujt** – Hudhra ndihmon në parandalimin e kërpudhave.

3. Mulçimi (Mulching)

- Mbulimi i tokës me kashtë, bar të thatë ose gjethe për të ruajtur lagështinë dhe për të parandaluar rritjen e barërave të këqija.

4. Përdorimi i Mikorizave dhe Baktereve të Dobishme

- Mikorizat janë kërpudha që ndihmojnë në thithjen më të mirë të lëndëve ushqyese.
- Bakteret e dobishme (si Rhizobium për bishtajoret) rrisin azotin në tokë.

5. Ujitja me Metoda Efikase

- **Ujitja me pika** për të kursyer ujë dhe për të shmangur sëmundjet.
- **Ujitja në mëngjes ose mbrëmje** për të zvogëluar avullimin.

6. Përdorimi i Bimëve Kundër Dëmtuesve

- **Hudhra dhe qepa** largojnë insektet me aromën e tyre të fortë.
- **Kopra dhe kamomili** tërheqin insektet e dobishme që ushqehen me morrat e bimëve.

Përfundimi

Përdorimi i plehrave natyrale së bashku me teknika të qëndrueshme ndihmon në rritjen e rendimentit dhe cilësisë së perimeve, duke ruajtur shëndetin e tokës dhe mjedisit. Kombinimi i plehërimit organik, rrotullimit të kulturave, ujitjes efikase dhe mbjelljes shoqëruese do të sigurojë një kopsht të begatë dhe të shëndetshëm për një kohë të gjatë!

Për më shumë informata ju lutem kontaktoni:

MBPZHR- Departamenti i Shërbimeve Këshillimore Teknike

**Rr. “Ukshin Hoti” ndërtesa “Ramiz Sadiku”, Nr.120
10000 Prishtinë**

Tel : +383 38212338 ; +383 200 38 426

Tel/ fax: +383212 987

Kjo broshurë është përgatitur nga KDC, me Projektin “Zhvillimi i Zonave Rurale përmes avancimit të Shërbimeve Këshillimore”, të financuar nga MBPZHR. Përgjegjësinë për përmbajtjen e broshurave e mban KDC.

**KOSOVA DEVELOPMENT CENTER
QENDRA KOSOVARE PËR ZHVILLIM**
Address: Dëshmorët e Lirisë nr.135 Gjakovë-Kosovë
Tel: +383 38 724 499 Email: kdc.gjakov@yahoo.com
www.kdc-ks.org